QL
461
.R873
ENT

Kot. 7 fuzet 9
1900: nov.

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

VII. kötet. 1900. november hó. 9. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

DR. BEDŐ ALBERT DR. ENTZ GÉZA
DR. CHYZER KORNÉL DR. HORVÁTH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

VIII., RÖKK-SZILÁRD-UTCZA 32.

Megjelenik minden hónap első napján, julius és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

Az Acherontia Atropos kártékony volta. *A. Aigner Lajostól.* 177
A magyarországi Crioceris-félék. *Csiki Ernőtől.* 181
Eperjes környékének zúgó pilléi. *Dahlström Gyulától.* 185
A kőrisbogár tömeges fellépéséről. *D.-től* 186
Újabb adatok Magyarország lepke-faunájához. *Dr. Uhryk Nándortól* . 188
A hernyók bekenéséről. *A. Aigner Lajostól.* 189
Különfélék:
Lepkebábok összenövesztése 192
A keresztes pókok mustrázatáról. 192
Neptis aceris. *Weiszmantel Vilmos*-tól 193
Apró bogarak gyűjtése 193
Vanessa Atalanta. *Uhl Józseftől* 194
Braziliai kutató utazás 194
Sphinx convolvuli. *Dr. Baudis Antaltól* 194
Hazai rovargyűjtemények 195
Parnassius Apollo. *Bossányi Józseftől* 195
Hermaprodita Hymenopterák 195
Saturnia pyri. *Gruber Edétől* 196
Smerinthus tremulae. *Weiszmantel Vilmostól* 196
Dr. Maczumura Sonen 196
Dr. Staudinger Ottó † 196
A japáni entomologiai irodalomról 197
Gázlámpában elhelyezett darázsfészek. *Hajós Józseftől* . . . 197
Az állatok világa 198
Helyreigazitás 198

Levélszekrény.

T. K. úrnak. A Staudinger-Rebel-féle Lepidoptera-Katalógus még nem jelent meg; megjelenését Dr. Staudingernak közbejött halála alighanem késleltetni fogja. Megrendelését egyébiránt előjegyzésbe vettük.

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap **első pénteken (VIII., Eszterházy utcza 1.)** ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok *minden pénteken este* a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898. és 1899-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I. kötet 10 kor, II. kötet 6 kor, III. kötet 10 kor.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (VIII. Rökk-Szilárd-utcza 32.) czímzendők.

Az Acherontia Atropos kártékony volta.

Irta *A. Aigner Lajos.*

Az *Atropos* lepke a méhtenyésztésre, hernyója pedig a burgonyatermesztésre kártékony, a miért is népünk amazt *méhfarkas*nak vagy *farkaspillének*, emezt pedig *krumplikutyáuak* is nevezi.

A hernyónak kártétele a burgonyában jelentéktelen, mert csak némely évben lép fel tömegesebben. Németországban pl. 1779-ben Hallenál tett a burgonyában némi kárt, de általában, mint újabban Menzel[1]) is megjegyezte, számbavehető kárt sehol sem okoz, s ez oknál fogva Taschenberg, a kártékony rovarokról írt nagy művében (1886) az *Atropost* meg sem említi. Hazánkban azonban, ahol néha nagyobb mennyiségben előfordul, olykor érezhetőbb a hernyó okozta kár,[2]) anélkül azonban, hogy írtásra szoruló, valóban kártékony állatnak mondhatnók.

Jelentékenyebb a méhtenyésztőknek okozott kár. Németországban legelőször 1779-ben vették észre, hogy a pille a méheket háborgatja és megsarczolja. A méhészek ugyanis egyik kasban szokatlan méhzúgást hallottak, s igen meglepő siránkozó hangot, mely a cziczkány sipogásához hasonlított, oly állat részéről, amelyre a méhek bőszülten rátámadtak. Megfogták s akkor látták, hogy az *Atropos*, minőt a méhesekben csakhamar többet is találtak holtan, és gyanították, hogy ezeket a méhek ölték meg.[3])

De vagy az akkori méhészek nem voltak eléggé figyelmesek, vagy a szenvedett kár csakugyan nem volt említésre méltó, elég az ahhoz, csak 25 évvel utóbb, 1804-ben akadt méhész, Huber, ki az *Atropost* határozottan a méh ellenségei közé számította, felemlítvén, hogy a méhkasban minő pusztításokat visz véghez,[4]) mely oknál fogva Kirby és Spence annak az alaptalannak

[1]) Menzel, Naturgesch. d. Honigbiene 1855.
[2]) Rovartani Lapok III. 1886. 224. l.
[3]) Kühn: Naturforscher 1781. XVI. 73. l.
[4]) Nouvelles observ. 1804. Préf. XI. és II. 299. l.

bizonyult gondolatnak adtak kifejezést, hogy a lepke hangja a kasban levő méhekre bizonyos bénító hatással van, mivel különben a méhek „myriádjai“ közt alig lenne képes oly pusztítást véghez vinni.[1])

De azért még századunk második felében is hosszú és terjedelmes vita folyt a méhészek közt, vajon az *Atropos* ellensége-e a méhnek vagy sem.[2]) A vitát Stockmann, zala-apátii plebános indította meg, felemlítvén, hogy méhkasban beszorulva *Atropost* talált, s melynek testében kávéskanálnyi méz volt, s egy másikat kasban holtan. Később (1865.) pedig azt állította, hogy a pille a kasba behatolva, lerakja petéit, melyekből kukaczok kelnek ki, s ezek a méhekben nagy kárt tesznek. Ezt azonban csakhamar azzal czáfolták meg, hogy azok a kukaczok a *Tortrix cereana* nevű lepke hernyói.

Ennek a felszólalásnak mégis az a haszna volt, hogy az *Atropos*-nak és méheknek kölcsönös viszonyát behatóbban kezdték megfigyelni és módokról gondolkozni, miként lehessen a pillének mézrablását meggátolni.

Megfigyelték, hogy a pille szeptember elején 8 órakor jön a méhes felé, mind szűkebbre vont körökben röpüli körül, s azután az őrt álló méhek során áttörve s őket szárnyai csapásaival szétverve, a kasba hatol, ahol legálább 2 perczig és legtovább 5 perczig időzik, miközben a kasban nagy zaj támad. Kijövet a pille tele van belékapaszkodó méhekkel, melyeket azonban magáról leráz, — hasa pedig tele mézzel, úgy hogy némelyike röpülni sem tud.

Egyben kifejezésre jut az a gyanítás, hogy a méh fulánkja az *Atropost* meg nem sebzi, mivel potrohán nem láttak méheket, csak szárnyán és lábain, a szárnyak pedig a szőrzet alatt szarúszerűek, úgy hogy a fulánk át nem hatja őket.[3])

Ennek kipróbálásául egy ízben félóra hosszat hagytak a kasban *Atropost*, mely helyt állt.

Megállapították, hogy méhkasokban nemcsak holt egeret, hanem holt *Atropost* is találtak, még pedig hol viaszszal teljesen bevonva, hogy a feloszlásától keletkező bűz érezhető ne legyen, hol pedig ugyan azon okból teljesen skelettirozva. Ez utóbbit a

[1]) Introd. to Entom. I. 1823. 180. l.

[2]) Bienenzeitung. Eichstädt 1855—68.

[3]) Bienenzeitung 1861. I. 589. l.

méhek úgy látszik akkor teszik, ha a holt pillét a kasból ki nem tudják vonszolni, amire nézve kisérletüket észlelték.[1])

Azt is megfigyelték, hogy a méh nem bizakodik fulánkjában, hanem ott, hol az ember azt tenni elmulasztja, óvó intézkedéseket is tesz: a kas bejáratát viaszszal torlaszolja el, csupán borsónyi nyilásokat hagyva, a melyeken át a méh kényelmesen ki- bejárhat, de az *Atropos* be nem hatolhat. Egyszer reggel három *Atropost* találtak, mely a torlaszt áttörni igyekezett, de abban fennakadt.[2])

Ezeket az észleleteket az én tapasztalásom részint igazolja, részint pótolja. 1884-ben Budapesten a Szép Juhászné mellett kis méhesben több *Atropost* fogtam.

Rendesen a sötétség beálltával kezdtek a méhes körül sebesen röpülve zúgva czirkálni, és ha az ember jelenlétét észrevették — ha még oly csendesen viselkedik is — nehányszor megkerülték s tova röpültek, de az éhségtől hajtva, vissza is tértek s a méhest újra körülczirkálván, mind közelebb jöttek a méhkasokhoz s egyszerre neki megy az egyiknek, melynek bejáratánál a közelgésénél nyugtalankodva zümmögő méhek őrt állván, fegyveresen fogadják.

Ezeket azonban félrelökve, sebesen behatol a kasba, ahol a méhekkel való tusakodásától nagy zúgás és sipogás keletkezik, amely nehány perczig tart, a meddig t. i. a mézrabló a szúrásokat tűrni tudja, ami attól függ, testének mely részét éri az szúrás: szárnyán, torán aligha érzi meg a méh fulánkját, de ha potroha puhább részeit találja, olykor vesztét is okozza, mit a méhesekben talált holt *Atroposok* bizonyítanak.

Mily kemény tusa folyik közte s a méhek közt, bizonyítja az, hogy a bejárat elé űzik a hátrálót,[3]) sőt belé is kapaszkodnak, úgy hogy nem egyszer én kaptam a neki szánt méhszurást, mikor ujjaimmal elfogtam. Kijövetelekor, a barátságtalan fogadtatásból fellélekzendő, egy pillanatig félkábultan nyugton ül, s ez az időpont, a midőn el kell fogni, — legbiztosabban kézzel; kevésbbé biztos volt a külön e czélra készült szigonynyal való fogás; hálóval nem fogtam. Czirkálása, a kasba bemenetele s kijövetele alkalmával sipogó hangot nem hallat: csak bentartózkodása alatt, és ha megfogjuk, sipogat addig, míg arra ereje van.

[1]) U. o. 1858. 214. l.; 1859. 33. l.

[2]) U. o. 1860. 108. l.

[3]) Olykor a szó szoros értelmében ki is dobják, s akkor a földre eső lepke a rája leselkedő varangyos béka áldozatává lesz, amely őt felfalja. L. Rov. Lapok III. 189. l.

Az *Atropost* nemcsak minálunk és német földön ismerik mézrablónak, hanem déli Olaszországban, nevezetesen Szicziliában is, a hol azonban a *Smerinthus populit* is mézcsenésen kapták rajta, [1]) épen úgy, mint Tirolban a *Sphinx ligustrit.* [2])

Ugyanilyen természetű az *Atropos* Afrikában is. Midőn a fokföldi hottentoták észrevették, hogy az európaiak a vadméhek mézét szedegetik, ők pedig maguk szerették volna szedni, azt híreszttelték, hogy a lepke halálos sebeket okoz.[3])

Az *Atropos* nemcsak a méheket, hanem a darazsakat, így a lódarazsat (*Vespa crabro*) is meglátogatja,[4]) itt azonban lehetőleg még barátságtalanabbul fogadják, mint a méhek. Huber több ízben lódarázsfészekbe tette a lepkét, de — úgymond — a darazsakat meg nem ijesztette, mint a méheket szokta, sőt ellenkezőleg megtámadták és kiűzték, sőt egy ízben meg is ölték.

Az *Atropos* más irányban is rosz hírbe keveredött. Külseje és siránkozó hangja miatt nagy szerencsétlenség hirnökének tartották, sőt tartják még ma is. Réaumur említi, hogy egy ízben apáczakolostor hálószobájába röpült be egy *Atropos* s az apáczákat halálra rémítette; Bretagneban pedig a nép nagyon fél tőle és minthogy gyakrabban jelentkezett olyan időben, mikor járvány uralkodott, a halál postájának tekintették. Németországban 1709-ben Gothában éjjel a beteg polgármester szobájába röpült, mit úgy fogtak fel, hogy hirdeti a halálát s mint a halál hirnökét rajzolták is le.[5])

Egyik tudósunk, a magyar néphitbeli *lidércz* keletkezését a Halálfőpillével helyezi vonatkozásba, sőt tőle is származtatja, mint a mely este a kivilágított ablakoknak neki röpül, amit halált jóslónak tekintenek. [6]) Minthogy pedig — tehetjük hozzá — faluhelyen a mécsest nyáron leginkább csak olyan házban gyujtják meg, a melyben beteg fekszik, s a paraszt csak akkor fekszik betegágyban, ha már a végét járja: könnyen megeshetett, hogy a Halálfőpille bekopogtatását nemsokára halál követte.

De nem mindenkit rémít meg. Kirby és Spence jellemző vonásként említik, hogy midőn tudós angol papnak, ki

[1]) Kobelt, Reiseerinn. aus Algir u. Tunis. 1885. 101. l.
[2]) Katter: Ent. Nachr. 1882. 319. l.
[3]) Campbell's travels in S. Africa: Quaterly Review 1815. 315. l.
[4]) Levoiturier; Pet. nouv. Ent. I. 1873. 354. l.
[5]) Breslau. Samml. v. Kunst- u. Naturgesch. IV. 725. XIII. 219. l.
[6]) Grossinger, Univ. hist. phys. r. Hung. IV. 1794. 401. l.

egyúttal entomologus is volt, betegsege alatt *Atropos* lepkét hoztak, annak siránkozó sipogása a keményszívű entomologust annyira meghatotta, hogy ritkasága mellett is megkegyelmezett neki, és szabadon bocsátotta.

S ezzel mi is búcsút veszünk ettől a kétségenkívül igen érdekes állattól.

A magyarországi Crioceris-félék.

Irta *Csiki Ernő.*

A levélbogarak (*Chrysomelidae*) családját Chapuis[1]) négy alcsaládra osztotta (*Eupoda*, *Camptosomata*, *Cyclica*, *Cryptostoma*), ezek egyike az *Eupoda* alcsalád, melyet *Criocerinae* névvel akarok jelölni.

A *Criocerinae* alcsalád jellemei a következők: a fej előre nyújtott, a szemek mögött nyakszerűen keskenyedő, az előtor a szárnyfedőknél keskenyebb, oldal-léczek nincsenek, a felső állkapcsok egyszerűek, hegyesek.

Chapuis az *Eupodák*-hoz 3 tribust sorol, ezek a *Sagrini*, *Donaciini és Criocerini* tribusok. Magam Thomson[2]) követve a *Sagrini* tribustól külön választom az *Orsodacne* nemet és az *Orsodacnini* tribusba sorolom.

Magyarországon a *Criocerinae* alcsaládból az *Orsodacnini*, *Donaciini* és *Criocerini* tribusok fordulnak elő; az első kettőt régebben már feldolgoztam[3]), alábbiakban pedig az utolsó tribusnak, a *Criocerini*-knek feldolgozását adom.

A *Criocerini*-k abban különböznek a *Donaciini*-ktől, hogy a csápok töve egymástól az egész homlok által van elválasztva és az első hasi szelvény alig valamivel hosszabb mint akármelyik más szelvény; a többi tribustól abban különböznek, hogy az elülső csipők az előmell keskeny nyulványa által nincsenek elválasztva, tehát érintkeznek.

[1]) Genera des Coléoptères. X. p. 25. (1874.)
[2]) Skandinaviens Coleoptera VIII. p. 130.
[3]) Rovartani Lapok. VI. 1899. p. 92—95, 138—144, és 163—168.

A felsoroltak közül 4 fajváltozat eddig hazánkból még nem volt ismeretes, ezek termőhelyeikkel együtt a következők: *Zeugophora flavicollis Marsh. var. australis Weise* — IV. Szomotor (Biró), Bártfa (Mihalovics); V. Cibinhegység: Dus (Fuss); *Lema septentrionis Weise.* — I. Debreczen, Péczel (Csiki); IV. Ung vm. V. Brassó (Méhely), Lotriora völgye (Csiki); VI. Rumunyest (Pável); *Lema Erichsoni Suffr. var. Lipperti Gredl.* — V. Magura (Pável) és *Crioceris quinquepunctata Scop. var. thoracica Weise.* — V. Dicsó-Szent-Márton (Csiki).

Táblázat a nemek meghatározására:

1. A karmok ketté osztottak vagy fogacsosak. Az előtor valamivel szélesebb mint hoszú, oldalt egy foggal; a szemek épek, kimetszés nélküliek. **I. Zeugophora Kunze.**
— A karmok egyszerűek, a szemek mély kimetszéssel ... 2
2. A karmok tövükön egymással összenőttek.
2. Lema (Fabr.) Lacord.
— A karmok szabadok, tövükön nincsenek összenőve.
3. Crioceris Fourcr.

Táblázat a fajok meghatározására:

I. Zeugophora Kunze.

1. Az előtor oldaltüskéje nagy és tompa ... ... 2.
— Az előtor oldaltüskéje kicsiny és hegyes. Fekete, az első négy csápíz, a fej elül, az előtor és a lábak sárgásvörösek, a hátulsó czombok sötétek, némelykor ezek is sárgásvörösek = *var. australis Weise.* Hossza 2·5—3·5 mm. — Nyárfákon él. ... ... *3. flavicollis Marsh.*
2. Az előtor finoman és gyéren pontozott, a halánték nagy. A fej, az előtor, a torpaizs, az elő- és középmell, az első három (néha 4) csápíz és a lábak sárgásvörösek. Hossza 3—4 mm. — Populus nigrán található. ... ... *1. scutellaris Suffr.*
— Az előtor erősen és sűrűn pontozott, a halánték kicsiny. Az első négy csápíz, a fej, az előtor és a lábak sárgásvörösek. Hossza 3 mm. — Tápnövényei a fűz, mogyoró és különösen nyárfa-cserjék. ... ... *2. subspinosa Lacord.*

2. Lema (Fabr.) Lacord.

1. Az előtor a középen befűzött. Zöldes-kék, a csápok és lábfejek feketék, a szárnyfedők finoman rovátkoltan

pontozottak. Hossza 4—5 mm. — Cirsium arvensén gyakori. (puncticollis Curt., Seidl. ; rugicollis Suffr.) *1. cyanella Linn.*

— Az előtor a töve előtt van befűződve ... ... 2.

2. Felül egyszínű kék vagy zöldes-kék, ritkán fekete ... 3.

— Felül kék, vagy zöldes-kék, az előtor és a lábak vörösek, a csápok, a lábszárak vége és a lábfejek feketék ; némelykor a szárnyfedők is feketék = *var. atrata Waltl.* Hossza 4—4·5 mm.[1]) ... ... *6. melanopus Linn.*

3. A lábak kékes-feketék ... ... 4.

— A lábak sárgás-vörösek ; teste zöldes-kék, a csápok feketék. Hossza 3.3—3·5 mm. (flavipes Suffr.) ... ... *5. tristis Herbst.*

4. Az előtor tövének közepe (a befűződés mentében) síma, alig pontozott. Zöldes-kék, a csápok, a lábszárak részben és a lábfejek feketék; a szárnyfedők erősen rovátkoltan pontozottak. Hossza 3—4 mm. (cyanella Seidl.) *4. Lichenis Weise.*

— Az előtor tövének közepe úgy mint kétoldalt sűrűn és erősen pontozott ... ... 5.

5. Teste zömökebb ; az előtor korongja sűrűn és finoman pontozott, a szárnyfedők finoman rovátkoltan pontozottak. Színe zöldes-kék, némelykor fekete = *var. Lipperti Gredl.* Hossza 4—4·5 mm. (Weisei Seidl.) *2. Erichsoni Suffr.*

— Teste nyulánk, az előtor korongja igen finoman pontozott, a szárnyfedők durván rovátkoltan pontozottak. Hossza 3.5—5 mm. (Erichsoni Thoms, Seidl.) *3. septentrionis Weise.*

3. Crioceris Fourcr.

1. Az előtor szívalakú, a középen erősen befűzött, ... 2.

— Az előtor hengeres, alig befűzött ... ... 3.

2. A szárnyfedők pontsorai finomabbak ; a lábak egészen feketék, úgyszintén a fej és az egész test, csak az előtor és a szárnyfedők vörösek. Hossza 6—8 mm. (merdigera F., liliorum Thoms.) ... ... *1. Lilii Scop.*

— A szárnyfedők pontsorai erősebbek ; a lábak részben, a csápok felül és a potroh vége vörösek, a czombok töve, a térdek és a lábfejek feketék. Némelykor a csápok töve vagy az 1—4. csápíz mind vagy egyik másik alul vörös = *var. rufipes Herbst,* máskor a fej, kivéve a

[1]) Hazánkban is igen kártékony rovarnak bizonyult ; bővebben lásd : Sajó Károly, A vetés tehérítő bogár (Lema melanopus L.) A M. K. Rovartani Állomás Közleményei. I. kötet. 10. füzet. (1894) és Dr. Lovassy Sándor, Az árpa-fénybogár (Lema melanopus L.) ellen az 1893. évben véghez vitt irtási kisérleteimről. (Keszthelyi m. k. gazd. tanintézet 1893-iki évkönyve).

vörös homlok dudorokat, és az előtor hátulsó fele fekete = *var. collaris Lac.* Hossza 6—7.5 mm. --- --- --- --- --- --- --- --- --- *2. merdigera Linn*

3. Az előtor közepe igen finoman pontozott, a töve előtt gyengén szűkített, ezen szűkülés egy mély harántvonal által van jelezve. Az előtor vörös, a szárnyfedők vörösek vagy sárgák fekete foltokkal --- --- --- --- --- 4.

— Az előtor vörös, gyakran 1—2 sötét folttal, a töve előtt nem szűkített, előre és hátrafelé egyformán keskenyedő, közepe erősebben pontozott. A szárnyfedők feketés-kék vagy zöld színűek, csúcsuk, az oldalszél és három az oldalszéllel összekötött folt sárga, alul fekete. Hossza 5—6·5 mm. --- --- --- --- --- --- *7. Asparagi Linn.*

4. A fej vörös --- --- --- --- --- --- --- --- --- 5.

— A fej fekete --- --- --- --- --- --- --- --- --- 6.

5. Az előtor egyszínű fekete foltok nélkül, a lábszárak és a potroh széle vörösek, minden szárnyfedőn hat folttal, ezek ferde sorokban vannak elhelyezve; a lábak némelykor egészen feketék = *var. dodecastigma Suffr.* Hossza 4—5 mm. --- --- --- --- *3. duodecimpunctata Linn.*

— Az előtoron 4 vagy 5 fekete folt van, a lábszárak feketék, a potroh és a mell közepe vörös; mindegyik szárnyfedőn 7—8 fekete folt van, ezek három egyenes vonalban, az egyik folt pedig a csúcson van elhelyezve. Hossza 4—5 mm. --- --- *4. quatuordecimpunctata Scop.*

6. A lábak egészen feketék; az előtor vörös, néha a középen közel a hátulsó szélhez egy kis fekete folttal, némelykor két folt van az előtoron és ezek **Y** betű alakjában fölynak össze = *var. thoracica Weise;* a szárnyfedőkön egy nagy közös varratfolt és négy kerek folt (1 a vállon és egy a csúcs előtt) fekete. Hossza 5—6 mm. --- --- --- --- --- --- *5. quinquepunctata Scop.*

— A lábak sárgás-barnák, a czombok külső oldata, a lábszárak és az egyes lábfej-ízek vége fekete; az előtor vörös, rendesen két hosszúkás fekete folttal; a szárnyfedők sárgák, a varrat, egy harántszalag a csúcs előtt, három folt (1 a vállon, 1 kisebb e mögött közel az oldalszélhez és a harmadik a szárnyfedők közepe táján) és a szárnyfedőcsúcs feketék. Hossza 4—4·5 mm. --- --- --- --- --- --- --- --- *6. paracenthesis Linn*

Eperjes környékének zúgó lepkéi.

Irta *Dahlström Gyula.*

Sphinges.

Acherontia *Atropos* L. gy. VI. 1—VI. 25. és VIII. 20—X. 20. H. Solanum tuberosum- és Lycium barbarumon.

Sphinx *convolvuli* L. gy. VIII. 10—IX. 30. H. Convolvuluson; *ligustri* L. gy. V. 10—VI. 25 és VII. 5—VIII. 30. H. Ligustrumon és Syringarián, *ab. spiraeae* Esp. r. (Husz); *pinastri* L. gy. V. 25—VI. 15. H. Pinus silvestris és abietison.

Deilephila *galii* Rott. gy. V. 10—VI. 28. H. Galium verumon; *euphorbiae* L. k. és *ab. rubrescens* m. V. 15—VI. 20. és VII. 1—VIII. 20. H. Euphorbián; *livornica* Esp. i. r. V. 10—VI. 16 és VIII. 10—IX. 18; *elpenor* L. gy. V. 15—VI. 25. H. Epilobium- és Galiumon; *porcellus* L. gy. V. 10—VI. 30. H. Galium- és Epilobiumon; *nerii* L. i. r. IX. 25—X 15. H. Neriumon található, ha az előző évben hosszú szép őszi idő volt.

Smerinthus *tiliae* L. gy. V. 10—VI. 30. H. Tilián; *ab. brunnea* Stgr. r. H. Almus glutinosán; *ab. ulmi* mihi r. H. Ulmus campestrisen; *quercus* Schiff. i. r. VI. 15—VII. 20. H. Quercuson; *ocellata* L. gy. és *ab. hybridus* Westw. i. r. V. 25—VII. 30. H. Salixon; *populi* L. k. V. 25—VII. 30. és VIII. 10—IX. 8. H. Populus- és Salixon.

Pterogon *Proserpina* Pall. gy. V. 18—VI. 25. H. Epilobium palustrén.

Macroglossa *stellatarum* L. k. V. 10—VI. 20 és IX. 2—X. 15. H. Galiumon; *bombyliformis* O. gy. V. 10—VI. 25. H. Lonicerán; *fuciformis* L. gy. V. 15—VI. 20. H. Scabiosán.

Trochilium *apiforme* L. gy. VI. 10—VII. 2. H. a Populus nigra törzsében; *crabroniforme* Lewin i. r. VI. 15—VII. 10.

Sciapteron *tabaniforme* Rott. r. VI. 20—VII. 25.

Sesia *spheciformis* Germ. r. VI. 4—VI. 80; *tipuliformis* Cl. r. VI. 5—VII. 2; *asiliformis* Rott. r. VI. 20—VIII. 10; *myopiformis* Bkh. i. r. VI. 20—VII. 15; *culiciformis* L. gy. és *ab. thyniiformis* Z. i. r. V. 15—VI. 20; *formiciformis* Esp. r. VI. 25—VIII. 15; *ichneumoniformis* F. r. és *var. megillaeformis* Hb. r. VI. 10—VIII. 8; *empiformis* Esp. gy. VI. 15—VII. 20; *astatiformis* H.-S. r. VI. 10—VII. 10; *trianuliformis* Frr. r VI. 20—VII. 28; *muscaeformis* View. r. VI. 12—VII. 26.

Bembecia *hylaeiformis* Lasp. gy. VII. 25—VIII. 30.

Thyris *fenestrella* Sc. gy. VII. 15—VIII. 20.

Ino *pruni* Schiff. gy. VI. 20—VIII. 25; *chloros* Hb. r. (Husz); *globulariae* Hb. r. (Husz); *statices* L. k. VI. 15—VII. 28; *var. Mannii* Ld. r. VI. 25—VIII. 2; *var. Heidenreichii* Ld. r. és *var. crassicornis* Stgr. i. r. VI. 20—VII. 26.

Zygaena *pilosallae* Esp. k., *var. polygalae* Esp. i. r., *ab. interrupta* Stgr. r., *ab. Pluto* O. r., *var. nubigena* Ld r., *ab. diaphana* i. r. VI. 26—VIII. 30; *brizae* Esp. r. VI. 25—VII. 30; *scabiosae* Schev. gy. VI. 15—VII. 10; *achillae* Esp. k., *var. bellis* Hb. r., *ab. viciae* Hb. i. r. és *ab. confluens* Christ. VI. 10—VII. 30; *meliloti* Esp. gy. és *var. Stentzii* Frr. i. r. VII. 2—VIII. 6; *trifolii* Esp. r., *ab. confluens* Stgr. (Husz) és *ab. orobi* Hb. r. VII. 2—VII. 30; *lonicerae* Esp. k. VI 2—VIII. 10; *filipendulae* L. k., *ab. cytisi* Hb. r. és *ab. Mannii* H.-S. i. r. VII. 5—VIII. 25; *angelicae* O. k. VII 10—VIII. 25; *transalpina* Esp. r. (Husz); *ephialtes* L. r., ab. *medusa* Pall. gy., ab. *coronillae* Esp. gy., ab. *trigonellae* Esp. k., ab. *Aeacus* Esp. i. r., var. *peucedani* Esp. r. és ab. *athamanthae* Esp. i. r. VII. 8—VIII. 28; *Fausta* L. r. (Husz); *carniolica* Sc. gy., *var. diniensis* H.-S. gy. és *ab. hedysari* Hb. gy. VII. 5 VIII. 25.

Syntomis *Phegea* L. k. és *ab. Phegeus* Esp. i. r. VI. 10—VII. 8. H. IV. 12—V. 18. Plantagón.

Naclia *ancilla* L. r. VII. 16—VIII. 20; *punctata* F. r. (Husz).

A kőrisbogár tömeges fellépéséről.

A rovarok között tudvalevőleg sokan vannak, melyek bizonyos időszakban, esetleg bizonyos időközökben roppant nagy számmal jelennek meg, e szerint a méhek rajzásáról, az úgynevezett cserebogaras évekről, a hernyófészkek sokaságáról, a vándorsáskák sűrű járásáról, a tiszavirág tömeges fellépéséről stb. beszélünk. Nem ritkaság az sem, hogy a kőrisbogarak nagy mennyiségben jelennek meg. Egyes években valóságos kőrisbogárrajzások vannak, így pl. 1895. és a folyó 1900. év azon évek közé tartoznak, mikor ezen bogarak ezrével bolyongtak, röpültek. Itt Nagy-Kállóban a folyó évben úgy mint 1895-ben is junius 8—12. léptek fel óriási tömegben. Kezdetben a külső kerteket támadták meg, a szőllős kerteket kivéve, és az orgonafák minden

levelét leették, junius második felében beljebb húzódtak és hasonló pusztítást tettek a kertek orgonafáin, kivéve a rézgáliczczal bepermetezetteket.

Julius 4-én, midőn a hőség tetőpontját érte el, a kőrisbogarak még a megpermetezett orgonafákat sem kiméltek. Egy kertben, hol az orgonafák 31 lépésnyire voltak egy sorban, a felét támadták meg és daczára annak, hogy vagy 3000 bogarat megöltek, mégis több maradt az orgonafákon. Sajátságos jelenségnek mondható, hogy a másik félrész sértetlen maradt. Ezen részt néhány málna bokor és Kochoria választotta el. Az orgonafákról, mikor azokat másodszor permetezték $1^1/_2\%$ rézgáliczczal, elröpültek a kőrisbogarak. Az orgonafán való megtelepedést a coitus követte. Julius 9-én, mikor a hőség nagyobb volt, megint jelentkeztek, de sokkal kisebb mennyiségben és inkább a rózsák leveleit rágták, mint az orgonafáét.

A julius 4-én fogott és fris orgonafa levelekkel táplált kőrisbogarak julius 10-én nagyon nyugtalankodtak az edényben, röpülni próbáltak és nem ettek, de a következő napon, azaz julius 11-én annál nagyobb étvágygyal ettek és azután a párzáshoz fogtak. Julius 17-én megint mutatkoztak a kőrisbogarak és akkor is inkább a rózsa leveleire szálltak, a fogságban levő bogarak megint nyugtalankodtak, nem ettek, hogy a következő napon annál nagyobb étvagyal fogyaszszák az orgonafának nekik nyújtott leveleit és harmadszor is hozzá fogjanak a párzáshoz. A röpülésnek, a tömeges felvonulásnak es a fogságban levő kőrisbogarak nyugtalankodásának okozója a nagy hőséggel párosult párzási ösztön. A fogságban levő kőrisbogarak közül többen julius 26-áig éltek, tehát három hétnél tovább.

A nagy tömegnek megjelenését illetőleg felvonulását úgy 1895-ben, mint 1900-ban nehány bogárnak röpülése előzte meg és ezen bogarak szintén inkább rózsákra szállottak, a nélkül azonban, hogy a levelekben kárt okoztak volna; a később érkező és nagy tömegben felvonuló kőrisbogarak egyenesen az orgonafára röpültek. Az 1895. évben a bogarak hosszabb ideig maradtak az orgonafán, mert az egyáltalában nem volt megpermetezve és a bogarakat nem is szedték, és csak akkor hagyták el az orgonafát, mikor nagyobb zivatar következett. *D.*

Újabb adatok Magyarország lepke-faunájához.

— Microlepidoptera. —

Irta Dr. *Uhryk Nándor.*

Évről-évre örvendetes módon gyarapszik azoknak a lepkefajoknak a száma, a melyek Magyarországból eddig ismeretlenek voltak és a melyek honosságát csak újabban állapították meg. Ilyenek, bár nem nagy számban, akadtak a legutóbbi évek folyamán is, még pedig a következők:

Calamotropha paludella Hb. Ezt a tekintélyes nagyságú molypillét Ulbrich Ede még 1896-ban gyűjtötte Péczelen; Gabrielli György 1897-ben Rákos-Palotán; Kosztka László 1898. jul. 4-én Izsákon (egy példányban); gróf Wass Béla pedig Mezőzáhon.

Teras contaminana Hb. var. *dimidiana* Froel. Budapesten (a Paskáli-malomnál) 1898. jun. 7-én fogtam egy példányát.

Cochylis flavidana Gn. Péczelen 1896. aug. 30-án fogtam egy példányát ezen fajnak, mely eddig csak Dél-Franczia-országból volt ismeretes.

Grapholitha Strobilella L. Budapesten a Svábhegyen 1899. máj. 14-én fogtam egy hím példányt.

Tinea semifulvella Hw. Ezen szép és inkább nyugati Európában honos molylepkét Ulbrich Ede 1899. jun. 15-én Sopron környékén gyűjtötte több példányban.

Hyponomeuta diffluellus Hein. Ehmann Ferencz Öszödön 1899. aug. 30-án fogta egy példányát ezen fajnak, mely eddig csak Sziléziából volt ismeretes.

Depressaria propinquella Tr. Budapesten, a Svábhegy déli lejtőin az utóbbi időben csaknem minden évben fogtam egy-egy példányt.

Depressaria rotundella Dgl. Budapesten, a Svábhegyen Adalak) 1898. jul. 16-án, 1898. aug. 11-én és szept. 15-én fogtam egy-egy példányt.

Lithocolletis geniculella Rag. Budapesten, a Széchenyi-hegyen és az Adalakban 1896. máj. 14-én, 1897. máj. 2-án és 9-én gyűjtöttem.

Micropteryx Sparmannella Bosc. Budafokon 1899. ápril. 18-án bodzafa bokorból felzavarva fogtam egy példányt.

Ezzel a hazai molylepke-fajok száma immár 1345-re és 29 fajváltozatra rug, holott a „Magyar Birodalom Állatvilága" Lepidoptera-katalógusában (1896.) csak 1246 faj 26 fajváltozattal volt feltüntetve. E szerint a magyarországi molylepkefajok száma 99 fajjal és 3 fajváltozattal gyarapodott. Ezekhez hozzá számítva a Macrolepidopterákat, melyek a legújabb közlés szerint (R. L. 1900. 170. l.) 1408 fajra és 453 fajváltozatra rugnak, a hazánkból ismert összes lepkék száma máris 2753 fajt és 482 falváltozatot ölel fel.

A hernyók bekenéséről.

Irta *A. Aigner Lajos.*

A hernyóknak a bábozódás előtt eszközölt bekenéséről tett megfigyelésem (R. L. VI. 155.), mely német nyelven is megjelent (Ill. Zeitschr. f. Ent. IV. 346.), arra birta Dr. Standfuss M. tanárt, hogy e tekintetben saját tapasztalatait is közzé tegye. Közleménye lepkészeinket érdekelni fogja s ennélfogva annak bő kivonatát közlöm, annálinkább, mert ahhoz némi megjegyzést óhajtok fűzni.

A bábozódást megelőzőleg a test egész felületének megnedvesítése számos hernyónál fordul elő — úgy mond — és kivált Sphingidák, Bombycidák és Noctuidák hernyóinál figyelte azt meg.

Mult évben a déli Oranból származó *Smerinthus atlantica Aust.* több hernyóját tenyésztette s ezeknél az a jelenség különösen feltünő volt. 1885—1893-ig pedig nagyban tenyésztette az *Aglia tau L.* és fajváltozatának hernyóit, a melyek közül az összes egészséges példányok — a betegek vagy csenevészek csak kivételesen — a bábozódás előtt ezt a sajátságos bekenést eszközölték, még pedig néha oly busásan, hogy az állat rövid ideig szinte kis habcsomóhoz hasonlított.

Igen elterjedt ez az eljárás a Notodonták és kivált a Noctuidák közt, különösen az Agrotis, Mamestra, Dianthoecia, Aporophila, Polia, Dryobota, Luperina és Hadena genus fajainál. Minthogy azonban ez az eljárás igen gyorsan s azonkívül épen az utóbb említett hernyófajoknál nem szabadon látható módon, hanem növények alatt rejtve történik, — kevesen veszik azt észre. Bizonyára igen általános szokás.

Nehány esetben határozottan meggyőződött ő is afelől, hogy a váladék kibocsátása a szájon át történik és hogy az valami nyálkás anyag. Abbeli gyanításomra, mely szerint a bekenés a bábozódásnál a bőrnek leválását, vagy a hernyónak a föld alá búvását — esetleg mind a kettőt megkönnyíti; arra nézve megjegyzi, hogy azt egyáltalában nem lehet elutasítani.

Ámde — úgymond — a jelenségnek igen könnyen átlátható czélját bizonyos fajoknál nem nehéz megfigyelni. A *Smerinthus atlantica* hernyóinál a következőket észlelte. Miután a megnedvesített, már barnássá elszínezett hernyó a földbe furakodott s a bábozódásra alkalmas helyre akadt, szünetelt egyet, majd ismételten hossz-tengelye körül forgott mint a gyorsan pergő orsó. Ennek eredménye tojásalakú ür volt. Majd újra megnedvesítette magát a hernyó, további forgása által az ür belső falazatával közölte a testét borító nyálkás nedvet s a falazatnak ez által némi simaságot és tartósságot kölcsönzött. A nyálka ez esetben nyilván a czélnak megfelelő bábozó ürnek készítésére szolgál, mint azt Dr. Pabst tanár az *Acherontia Atropos*nál is megfigyelte.

Valószínű, hogy ehhez igen hasonló módon jár el a legtöbb hernyófaj, mely bábozódás előtt testét bekeni. Általában a jelenségről a következőket lehet talán elmondani:

1. hogy csakis oly hernyók kenik be testüket a bábozódás előtt, a melyek keveset vagy épen semmit sem szoktak szőni;

2. hogy ezt úgylátszik csak oly fajok cselekszik meg, a melyek bábozódás czéljaoól a föld színén levő növénymaradékok közé rejtőznek vagy a földbe furakodnak.

Ennélfogva közelfekvő az a gyanítás, hogy 3. a kérdéses folyadék bizonyos fokban a szövő anyagot helyettesíti, a mely ezeknél a fajoknál fogyatékosan fejlődött vagy teljesen hiányzik. Érdekes lenne tudnunk, hogy ezt a folyadékot mely szerv választja ki.

Eddig Dr. Standfuss.

Örömemre szolgál, hogy igénytelen közleményem arra bírta Dr. Standfusst, hogy tapasztalatainak gazdag tárházából a kér-

dés tisztázásához hozzájáruljon. Megfigyeléseimet, sőt gyanításaimat is megerősítette, úgy a bekenést gyakorló fajok nagy számára, mint a bekenés czéljára nézve. Csupán egyetlen egy új megfigyelést köszönhetünk neki. Azt, hogy az *Acherontia Atropos* hernyója bábozási üregét gyors forgás által tágítja és készíti, Dr. Pabst előtt már Poujade (Ann. Soc. Ent. France 1884. 164.) is észlelte, sőt azt is, hogy annak szilárdításául valami ragadós váladékot használ, a mint azt az *A. Atropos*ról írt tanulmányomban (R. L. 1900. 73.) fel is említettem.

Azt azonban csak Dr. Standfuss figyelte meg, hogy a hernyó erre a czélra *újból* bekeni testének felületét.

Ámde a bekenés ilyetén felhasználása csakis az üreget készítő hernyókra vonatkozik. A többinél a főczél, mint én azt kifejtettem, a föld, kő stb. alá búvást és a hernyóbőrnek elválását megkönnyíteni. Az előbbi mellett szól az, hogy a *Macroglossa stellatarum* hernyója csupán kő, moha stb, alá mászik, és üreget vagy fonadékot nem készítve a csupasz földön bábozódik.

A bőrelválásra nézve fontos lenne tudnunk a váladék mivoltát, a mit megvizsgálni elmulasztottam magam is, mint elmulasztotta Dr. Standfuss, aki német közleményem czíme után („Letzte Ölung") azt látszik hinni, mintha a váladékot olajtartalmúnak tartanám, minek azonban a szöveg világosan ellentmond, mert én „színetlen átlátszó nedvet" említek. Hogy az nyálkás, azt elhiszem neki, mert valószínű; hiszen ha a váladék csak egyszerű nedv volna, a hernyó a föld alá búvásnál nem nagy hasznát venné, mivel hamar lehorzsolná, így azonban kitart az addig de nem tovább, míg a hernyó a föld alá jutott; akkor aztán, ha üreget készít, kénytelen új bekenéshez folyamodni, de azt talán csak akkor teszi, ha a talaj nagyon homokos, vagy nem eléggé nyirkos, úgy, hogy nedvesítés nélkül az üreg nem lenne szilárd, holott nyirkos, agyagos talajnál az újra bekenés fölöslegessé válik.

De én azt hiszem, hogy a váladék nem csak nyálkás, hanem maró is. Ezt onnan gyanítom, mert a bábozásnál megzavart, s e miatt ujra a felszínre került *Atropos* hernyó oly sajátságos színű, mintha maró lúggal beöntötték volna. Az ily hernyó rendszerint már nem bír annyi erővel, hogy újra föld alá mehessen, s emiatt fogva a felszínen hever, de annak dazára a legtöbb esetben mégis bábbá alakul. Előbb azonban ismételten jobbra-balra viczánkol, miből azt gyanítom, hogy a bábüregben megfigyelt forgás nemcsak a falazat megerősítésére, hanem arra is szolgál, hogy az a bőr repesztését is idézze elő.

Különfélék.

Lepkebábok összenövesztésével kisérletezett Tafner Vidor tanárjelölt s e czélra eleinte az *Aporia crataegi*, majd a selyemlepke bábjait használta, de az utóbbiakkal nem sokra ment, mert igen érzékenyek; legjobban beváltak a *Vanessa Jo* bábjai. A bábokat különböző testrészeken megsebezte s azután összeillesztette, hogy egybeforrjanak, a mi sok esetben sikerült is. Fixáló szerül a collodiumot vagy megolvasztott parafint használta. Érdekesebb eredményekként felemlíthetők a következők: A chitinbőr többnyire egymással annyira összeforrt, hogy a két bábot elég erővel egybekapcsolta. A belső szervek is gyakran találkoztak s egymásba forrtak. Ilyen helyeken a chitin színt kapott ugyan, de teljesen szőrtelen maradt. Az összenövesztett állatok kifejlődése lepkealakjukig rendesen egy-két nappal több időt kivánt, mint a normális kifejlődés. A lepkék többnyire szintén teljesen össze voltak nőve, — részben kikelt mind a kettő; részben csak az egyik, de azért a másik is kifejlődött, azonban a burokban maradt; gyakran pedig elhalt mind a kettő kikelés előtt. A törzsről lemetszett lábak lasabban, de mégis tovább fejlődtek. A színek gyakran aberratiókat mutattak. Egy eset különösen érdekes volt. A kisérletező két bábot derékon metszett át, mi által a két potroh érzéketlenné vált; azután felcserélte a test mellső részeit s a féltesteket egybeillesztette, minek folytán az egyik potroh érzékenységét és mozgó képességét visszanyerte.

A keresztes pókok mustrázatáról, vagyis a rajtuk látható rajzolatokról Dr. *Lendl Adolf* a Természettudományi Társulat állattani szakosztályában husamosb idő előtt előadást tartott (l. R. L. 1899. 198. l.) Akkor különösen a közönséges keresztes pókok rokonsági köréhez tartozó fajokról értekezett s az egyes fajok rajzait összehasonlította egymással, minek révén esetleg a fajoknak egymástól való leszármazására következtetni lehet. Újabban kiterjesztette vizsgálódásait az úgynevezett állaspókokra is, a melyek szintén kerekhálós pókok és nálunk 5—6 elég gyakori fajjal vannak képviselve. Ezeknek mustrázatát, illetve a mustrázatnatnak fokról-fokra való elváltozását tanulmányozva, azt találta, hogy ezek a fajok hasonló viszonyban állnak egymáshoz, mint a keresztes pókok fajai egymásközt. A mellett asonban azt is megállapította, hogy az állaspókok egyszerűbb mustrázatára vissza lehet vezetni a keresztes pókokét, a miből arra lehet következ-

tetni, hogy ezek amazoktól származnak. Ámde, ha a fajokat pontosabban megvizsgáljuk, találunk közöttük olyan különbségeket, olyan faji bélyegeket is, melyek ezt az egymástól való leszármazást valószínűtlenné teszik s így a fajoknak egymás mellett való keletkezését kell feltételeznünk.

Neptis aceris Lep. Az 1899. év tavaszán Szászrégenben laktomban egyik fiam ennek a fajnak néhány példányát hozta haza, a melyet a közel úgynevezett Kecskeerdőben fogott. Én ezzel a fajjal fiatal korom óta Brünnben, az ötvenes években sehol sem találkoztam, habár Magyarországon s egyebütt sok helyen megfordultam — annál inkább örültem neki. Fájdalom, a példányok gyűjteményem részére már nem voltak használhatók, de eszembe jutott az az előadás, melyet erről a fajról Gartner Brünnben tartott, a hol hernyóját felfedezte, s elhatároztam, hogy azt én is keresni és tenyészteni fogom. A röpülési idő eltelte után 8 nap mulva keresésére indultam három fiammal és találtam is 12—15 hernyót, mely azonban még alig volt 3—4 mm. hosszú s ilyen korában igen nehezen található. Már előzőleg az Orobus vernusnak hat növényét gyökerestül kiástam és kertemnek egyik árnyas helyén elültettem. Már itt kell megjegyeznem, hogy a tenyésztés kielégítő eredményét nem lehet várni, ha a növényt csak azon a nyáron ültetjük el, a melyben a hernyót tenyészteni akarjuk, mert az egész növény az elültetés után lassan a gyökeréig elszárad és levelei feketék lesznek. Őszkor a növény újra hajt ugyan és szép lombos, de akkor már nincs hernyó, melyet etethetnénk. Ennélfogva a növényt egy évvel előbb kell elültetni. Levágott és vízben tartott növényen a hernyó elpusztul. — Hetenkint 2—3-szor jártunk az említett erdőben és mindannyiszor találtunk mindinkább megnövekedett néhány hernyót, összesen 60—70 darabot. A hernyó úgy él, amint azt Gartner leírta, azaz: az illető levélnek hegyét lazán lecsüngő háromszög alakjában lerágja s arra mindennap visszatér. Ha más hernyó nem zavarja, magán a tápnövényen bábozódik julius hó végén. Kertemben az egyik növényen 14 báb volt. Bábja valamivel nagyobb a *Vanessa* var. *prorsa*énál, fémfényű s igen élénk. Mintegy negyedrészük meg volt szúrva, a többi augusztus hóban igen szép lepkét adott. Némelykor ki is telel s a lepke akkor május hóban kel ki. Néhány eltorzult vagy a tenyésztő házikóban elkopott példányt szabadon bocsátottam s azok néhány napig röpködtek kertemben s a környéken. A Szászrégen másik oldalán, a lapályban levő „Mocsár" nevű tölgyes erdőben is számos példányát látták a lepkének. Budapestre felkerülve, az idén a *N. aceris* bábjait a budai hegyekben szándékoztam kitenni, de a folytonos esőtől Szászrégenben maradt fiaim ki nem mehettek az erdőbe s ennéltogva a tervezett meghonosítás elmaradt. *Weiszmantel Vilmos.*

Apró bogarak gyüjtésére, főleg a havasokon, Reitter E. a következő eljárást ajánlja: a hóregió lehetőleg közvetlen közelében nedves gyepdarabokat lefejtünk s azokat, némi kiszárítás után,

szállásunkon átvizsgáljuk. Tapasztalás szerint ez a módszer különösen akkor alkalmazandó, hogyha sötétség vagy eső Ganglbauer módszerét meghiúsítja. Ez utóbbi abból áll, hogy a havasokon a magasabb fűcsomókat éles fejszével a gyökerek fölött levágjuk s azokat kendő fölött széttépve s megrázogatva, megszitáljuk: az eredmény mindkét esetben meglepő.

A Vanessa Atalantának szép példányát szeptember havában széttört görögdinnye darabján láttam, a mint annak édes nedvét szívta. Ebben a kellemes foglalkozásba annyira el volt merülve, hogy alig lehetett elzavarni. Hálóm nem lévén, kézzel akartam megfogni s ez majdnem sikerült is; de midőn a kézzel megérintettem, mégis csak tova szállt. Ámde édes prédáját azért nem hagyta olyan könnyen: egyszeri körülröpködés után újra a dinnyére ült. Érdekelt a dolog és kisérletet tettem: a lepkét ismét elzavarva, kezemmel letakartam a dinnyét, úgy hogy a lepke hozzá nem férhetett; de ez keresve a megkedvelt eledelt, hol nadrágomra, hol karomra ült. Ez egy ideig tartott. Végre meguntam a játékot és mentem dolgom után, a lepke pedig csakhamar megint ott termett a dinnyén, folytatva lakmározását. Ezek után kétségtelennek tartom, hogy nappali lepkékre nézve a görögdinnye kitünő csalétek gyanánt használható. *Uhl József.*

Ezt az érdekes megfigyelést megtoldom azzal, hogy görögdinnyén magam is láttam *V. Atalantát*, melyről egyébiránt tudvalevő dolog, hogy a lehullt gyümölcsöt nagyon kedveli, és hogy Anker Lajos feljegyzései szerint a *Mania maura* L. nevű Noctua Szerémmegyében nyirkos völgyekben a heverő félig száraz görögdinnyét nappal is felkeresi. *A. A.-L.*

Braziliai kutató utazást rendez Stanzel-Lachnit J. R. Sao Paulóban tartózkodó hazánkfia, mint már röviden említettük. (R. L. VII. 22 l.) Az utazásra jelentkezők 1901. márczius hó elején indulnak Sao Pauloból és Matto Grosso tartományon át Braziliának csaknem legészaknyugatibb pontján az Amazonas folyamig hatolnak és onnan, Tabatingától, hajón az Amazonoson le, és haza utaznak. Az utazás körülbelül 4000 klm.-re terjed és 600 napra van tervezve; czélja: ezen még kevéssé ismert országrészekben ethnographiai és természetrajzi tárgyak gyűjtése, meteorologiai megfigyelések, földrajzi pontok meghatározása és érdekes tájak és tárgyak fényképezése.

A Sphinx convolvuli kedvéért az idén csobánkai kertemben jó sok Mirabilis jallapát ültettem, a melyen augusztus havában számos *convolvuli* lepkét fogtam is. Ebben azonban veszedelmes concurrensem akadt egy macska képében, a mely ugyanazt a sportot ép oly nagy szenvedélylyel, de nem oly önzetlenül űzte, mint jó magam. A mint besötétedett, a macska nap-nap után a Mirabilis bokrok közé húzódott és türelmesen várta, míg a zúgó pille közeledett s egy-egy virágnál 1—2 másodperczet lebegve időzött. Ilyenkor a macska ügyes csapással leterítette a pillét és mindjárt fel is emésztette, s a mint ezzel, elég gyorsan, megvolt, újra lesbe

állt. Hogy a macska ettől a szokatlan eledeltől roszul lett, sőt talán elpusztult volna, mint az más esetben megtörtént (l. R. L. IV. 199. l.) azt egyáltalában nem tapasztaltam. *Dr. Baudis Antal.*

Hazai rovargyűjtemények. Dahlström Gyula, Eperjesen, *Lepke-gyűjtemény* 2520 palaearktikus Macrolepidoptera-faj mintegy 8500 példányban és kisebb számú exóta lepkék. A gyűjtemény magva, mintegy 1260 faj és fajváltozat, Eperjes környékéről való, ahol azt a gyűjtő 1871. óta gyűjtötte. Minden egyes példány datum-czédulával van ellátva. A gyűjtemény 38 nagy fiókot tölt meg.

Wagner János, K.-Félegyháza: *Rovargyűjtemény*: 1584 bogár, 545 lepke, 468 hártyásszárnyú, 36 szitakötő, 40 poloskaféle, 27 sáska; 1886—90-ben Arad-, Temes- és Túrócz-megyében, 1895. óta Temes-és főleg Pest-megyében gyűjtve.

Józsa János áll. főgymnasiumi tanár Szamos-Ujvárt: *Lepke-gyűjtemény*, 425 hazai lepkefaj 1030 példányban, nagyobbára a lepke petéjével, hernyójával (tápnövényén) és bábjával együtt, — 20 év óta gyűjtve. A gyűjtemény 10 üveges fiókban van elhelyezve.

Lévai tanítóképezde: *Rovargyűjtemény* 2900 faj különböző rovar; 29 év óta Léva környékén gyűjtötte *Krick Jenő*, képezdei tanár.

A. Aigner Lajos Budapesten: *Lepkegyűjtemény*, m. e. 2600 palaearktikus Macrolepidoptera-faj, mintegy 7000 példányban, m. e. 700 faj hernyójával, 300 faj bábjával és 100 faj petéjével: továbbá m. e. 400 exotikus lepkefaj 500 példányban és m. e. 450 torz-lepke. A gyűjtemény 1885 óta szaporodott fel és 65, nagyobb részt üveges nagy fiókot tölt meg. — (További adatok beküldését kéri a szerkesztőség.)

Parnassius Apollo nálunk, Nyitra vármegye észak-keleti részén csak a Novák mellett elterülő szép vadregényes völgyben fordul elő tömegesen julius hó közepétől végéig. Nagyon sok ott az *Argynnis* ab. *Cleodoxa* és ab. *Pelopia*. Fogtam ott egészen fekete *Apatura Iliát* és egészen fekete *Limenitis Sibyllát* is; az utóbbit Weymer mint ab. *nigrina* írta le (Jahres-Ber. Nat. Ver. Elberf. VI. p. 66. Tab. 24.) A *Zygaena* ab. *Aeacust* is fogtam egy példányban a gajdeli Reván hegyen és még nehány ritkább fajt. *Bossányi József.*

A hermaphrodita Hymenopterákról értekeztek közelebb Dalla Torre és Friese. Összesen 65 gynandromorph állatot sorolnak fel, a melyek laterális, transversál, frontalis és vegyes korcsalakokra oszthatók. I. csoport: 38 eset, köztük 17 balra ♂, jobbra ♀, 18 balra ♀, jobbra ♂, keresztben 1 balra ♂ és 3 jobbra ♀; ezek közül 38-nál csupán a fej korcs, 3-nál csupán a tor. 10-nél fej és tor, 2-nél fej és potroh, 3-nál tor és potroh, 9-nél az egész test. II. csoport: 1. eset, alul ♀, fölül ♂, még pedig csupán a fej. III. csoport: 16 eset, melyek közt 6 elől ♂, 10 elől ♀; közülök 9-nél csupán a fej, 3-nál fej és tor, 4-nél csupán a tor másnemű. IV. csoport: 18 eset. A tüzetesebben megvizsgált, valóban hermaphroditikus külsejű 5 állat

a belső nemző szervekben 4 valóságos hermaphroditának, egy pedig tisztán nőstényinek bizonyult. A nemző szervek egyébként is többé-kevésbbé csenevészek és ♂ és ♀ részekből összealkotottnak látszanak lenni.

Saturnia pyri L. sajátságos példányával bírtam valamikor. Gyönge alkatú, középnagyságú nőstény volt. Jobboldali szárnyai hamuszínűek voltak, a két pávaszeme és a csipkés vonal elmosódott, alig látható; baloldali szárnyai valamivel sötétebb színt mutattak, rajzuk is tisztább, határozottabb volt. Hernyóját vadgesztenyefán találtam, de azt nem merném állítani, hogy ez a szokatlan tápláléka a lepke színezésére is befolyással volt, bár nem lehetetlen. *Gruber Ede.*

Smerinthus tremulae Tr. Bécsi tartózkodasom alatt 1883—1888-ig a környéket és távolabb eső vidéket keresztül-kasul bejártam. Egy ízben fiammal Neulengbachon voltam. Délelőtt leginkább nappali lepkéket fogtunk, délután azonban, beborulván, a vasút mentén *M. bombyliformis* hernyót kerestünk és vagy huszat találtunk is. Azután hegylejtőn levő irtásra mentünk, a hol sok volt a fiatal Populus tremula, fűz és kökény; Itt *H. vinula* és *bifida*, *N. torva* és *ziczac* és egyéb hernyót találtunk. Ekközben nyárfabokron 8—9 hernyót találtam, melyeket *Sm. populi*nak tartottam. Meglátszott, hogy ezek a hernyók teljesen ki vannak fejlődve, habár a megnőtt rendes *populi*-hernyó nagyságát el nem érték is; egész alakjuk is igen elütőnek tünt fel, de nem igen néztem tovább, hanem haza vittem. Másnapra elbábozott mind. Tavaszkor kikelt belőlük hat lepke, mely a *Sm. populi*nál kisebb és kevésbbé szép volt. Akkor, valamint még nehány évig *populi*-nak tartottam. Végre kezembe akadt a *Sm. tremulae*-nak a leírása és csak akkor ébredtem annak tudatára, mily nagy ritkasághoz jutottam, mert ez a lepke eddig csak Moszkvából volt ismeretes. Két példányát még ma is bírom, kettőt sógoromnak adtam, kettőt pedig *populi* gyanánt kisebb gyűjteményekbe tűztem, a melyeket a tanulóknak ajándékozgatni szoktam. *Weiszmantel Vilmos.*

Dr. Maczumura Sonen, a japán császári földmívelési iskolánál az entomologia tanára Sapporoban (Jesszo szigetén), a ki miután egy évig Berlinben, majd pár hétig Bécsben tartózkodott volna, jelenleg Budapesten időzik, a hol nehány hónapon át minden rendű rovart gyűjt és a Magyar Nemzeti Muzeumban Dr. Horváth Géza vezetése alatt főleg a Hemipterákat tanulmányozza. Dr. Maczumura japán nyelven két entomologiai művet írt, t. i. általános rovartant és a kártékony rovarokról; mind a kettő ábrákkal van ellátva.

† **Dr. Staudinger Ottó**, jeles lepkész, Luzernban, a hol megrongált egészségének helyreállítása végett rövid ideig tartózkodott, október hó 13-án élte 71. évében elhunyt. Vele a lepidopterologiának egyik oszlopos férfia szállt sírba, aki a lepkészet terén csaknem félszázadig kiváló, sőt domináló szerepet vitt és számtalan új fajt írt le. Budapesten több ízben járt s a Magyar Nemzeti Muzeum lepke-gyűjteményét is tanulmányozta.

A japán entomologiai irodalomról értekezett Dr. Horváth Géza a k. m. természettudományi társulat állattani szakosztályának f. évi okt. havi ülésén. Japán, ámbár csak 1868 óta tárta ki kapuit az európai czivilizácziónak, az azóta lefolyt három évtized alatt már óriási haladást tett az emberi művelödés különböző ágaiban s így a természettudományokban is. Abból az alkalomból, hogy jelenleg egy jeles japán entomologus. Dr. Maczumura tanár, egy idő óta Budapesten tartózkodik s a M. Nemzeti Muzeumban dolgozik, az előadó — részben a tőle nyert adatok alapján — ismertette a zoologiai jelen állását Japánban, különösen pedig a japán entomologiai irodalmat. A tokiói egyetemen a zoologiának ez idő szerint négy tanszéke van kitünő belföldi tanárokkal; az egyetemmel kapcsolatban áll egy tengeri zoologiai állomás. Van egy japán állattani társulat, mely 1888 óta egy japánnyelvű havi közlönyt, 1897 óta pedig ezenkívül egy európai nyelveken szerkesztett folyóiratot ad ki. Mind a kettőben természetesen sok rovartani dolgozat is lát napvilágot. Igy megjelent a többi között már Japán nappali lepkéinek teljes monografiája színes táblákkal Dr. Migausima egyet. magántanártól. Az entomologia czéljait két külön japán entomologiai folyóirat szolgálja; mindakettő három év előtt indult meg és havi füzetekben jelenik meg. Az egyik czíme: *Koncsu Zashi* (rovar-közlöny), a másiké: *Koncsu Szekai* (rovar-világ). Ez utóbbit Japán legrégibb és legbuzgóbb entomologusa, Nava, szerkeszti, a ki egyszersmind egy modern berendezésű rovartani állomás tulajdonosa és vezetője. A japán entomologusok általában nagy figyelmet fordítanak a kártékony rovarok tanulmányozására. Az előadó végeztül bemutatta és részletesen ismertette Dr. Maczumura tanárnak japán nyelven írt, két nagyobb entomologiai munkáját. Az egyik a rovartan kézikönyve különös tekintettel Japán rovarvilágára; 1898 óta már harmadik kiadása jelent meg. A másik munka, egy gazdasági rovartan, Japán kártékony rovarait s az ellenök való védekezés módokat tárgyalja. Ez 1899-ben jelent meg 3000 példányban és egy év alatt teljesen elfogyott; második kiadása most van sajtó alatt.

Gázlámpában elhelyezett darázsfészek. A *Polistes gallica* úgyszólván legelterjedtebb hazai darázsfajunk, melynek fészkével úton-útfélen találkozunk. A R. L. V. kötete 203. lapján D. úr ismertette elterjedését és felsorolta a helyeket, a hol fészke található. Ehhez érdekes adattal járulhatok magam is. Ugyanis feltünt nekem, hogy a lakásom előtt az utczán levő gázlámpa huzamosb idő óta nagyon homályos s alig ad valami világosságot. Kerestem ennek okát, s azt láttam, hogy a lámpa üvegei legalább is nehány hónap óta nem voltak megtisztítva, úgy hogy a por és piszok vastag rétegben rakodott az üvegre. Véletlenül találkozván a lámpatisztogatóval, kérdőre vontam, hogy miért nem tisztogatja meg ezt a lámpát. Nagy csodálkozásomra azt válaszolta, kogy azt nem meri tenni, mert darázsfészek van benne. Minthogy érdekelt a dolog, kértem, engedje meg a fészket üvegestül kivennem, a mibe a legnagyobb örömmel beleegyezett. Ennek folytán a fész-

ket az üveglappal együtt óvatosan kiemeltem s a darazsak nehányát ki is praeparáltam. Hogy azok mennyire jól érezték magukat a lámpában, bizonyítja a fészek nagysága (átmérője 12 em.)

Hajóss József.

Az állatok világa. Ily cím alatt jelenik meg a Légrády testvérek kiadásában Brehm Alfréd „Tierleben"-című korszakos nagy művének magyar kiadása. Ezt a művet, mely Németországon kívül is óriási feltünést keltett, a magyar kiadóczég nem egyszerű fordításban adja a közönségnek. A magyaros átültetés eszközlői a tudomány mai színvonalához s a hazai viszonyokhoz alkalmazzák, a mi azt jelenti, hogy a most megindult magyar kiadás a Brehm-féle mű összes eddig megjelent kiadásoknál értékesebb lesz, mert az évek folyama alatt az eredeti munka némely része elavult. Az újabb megfigyelésekkel s a hazai adatok felhasználásával bővített magyar Brehm olyan teljes mű lesz, a melyhez hasonló egy művelt nemzet nyelvén sem jelent meg. Ez a vállalat mind arányaira, mind eszközeire nézve a legnagyobb természettudományi mű, a mely magyar kiadásban napvilágot látott. Illusztrálja ezt nemcsak az, hogy tíz vaskos kötetből fog állani, de az is, hogy a rendkívül becses szöveget 1800 művészi kép magyarázza, hogy 80 fekete nyomatú műlap és 100 színes nyomatú műmelléklet járul hozzá. A mű szerkesztője **Méhely** Lajos, a magyar tudományos akadémia és több külföldi tudományos társulat levelező tagja. Munkatársai: Chernel István, Csiki Ernő, Kohaut Rezső és dr. Rátz István, a kik a szakirodalom legkiválóbb művelői. — A mű tervezete a következő: I., II., és III. kötet: Emlősök. Irja *Méhely Lajos;* IV., V. és VI kötet: Madarak. Irja *Chernel István:* VII. kötet: Csúszómászók és Kétéltúek. Irja *Méhely Lajos:* VIII. kötet: Halak. Irja *Kohaut Rezső;* IX. kötet: Rovarok. Irja *Csiki Ernő* és X. kötet: Alsóbbrendű állatok. Irja *Dr. Rátz István.* A nagy munka 200 füzetből, illetve 10 kötetből fog állani és öt év lefolyása alatt meg fog jelenni. Eddig megjelent az I. kötet két füzete, melyekben *Méhely Lajos* szakavatott tollából a majomvilág rendkívül érdekes leírása kezdődik. A „Rovarok" kötetét, melyet társszerkesztőnk *Csiki Ernő* ir meg, annak idején részletesen fogjuk ismertetni.

Helyreigazitás. Lapunk ezidei szeptemberi számában Csiki Ernőnek „Magyarország Endomychidái" című dolgozatában nehány értelmetzavaró sajtóhiba szíves kijavítását kérjük és pedig a 145. lapon a meghatározási táblázatban kimaradt egy sor, mely felülről számítva a 12. sorl enne, tehát: 7. *Pleganophorus Hampe* után beigtatandó: — A csápok 11, ritkán 8—10 ízből állanak . . 3. A 147. lapon felülről a 19. sorban *piliferum Reitt.* helyett *piliferum Müll.,* a 25. sorban pedig *pilossima* helyett *pilosissima* olvasandó.

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungar. Sprache erscheinenden entomologischen Monatschrift

Unter Mitwirkung von

Dr. *A. Bedö*, Dr. *C. Chyzer*, Dr. *G. Entz* und Dr. *G. Hováth*

redigirt von

L. v. Aigner-Abafi und E. Csiki.

Budapest VIII., Rökk-Sz.-Gasse 32.

1900. Nov. VII. Band Heft 9

S. 177. **L. v. Aigner-Abafi**: **Die Schädlichkeit von Acherontia Atropos.** Der Schaden, welchen die Raupe in Ungarn den Kartoffeln zufügt, ist manches Jahr beträchtig (das ungarische Volk nennt sie daher auch „Kartoffelhund“), im Ganzen aber nicht von Bedeutung; grösser ist der Schaden, welchen der Todtenkopffalter (vom ungarischen Volke auch „Wolfsfalter“ oder „Honigwolf“ genannt) in den Bienenhäusern verursacht, in dieser Hinsicht ist jedoch auch *Smerinthus populi* und *Sphinx ligustri* nicht schuldlos, denn auch diese hat man schon beim Honigdiebstahl attrapirt.

S. 181. **E. Csiki**: **Die Criocerinen Ungarns.** Von Chapuis' *Eupota*, die Verfasser mit dem Namen *Criocerinae* bezeichnet, bearbeitete er schon früher die *Orsodacnini* und *Donaciini*, bei dieser Gelegenheit die *Criocerini*. In Ungarn kommen drei Criocerini-Gattungen vor: *Zeugophora Kunze*, *Lema* (*Fabr.*) *Lacord.* und *Crioceris Fourcr.* Die Arten sind aus der Bestimmungstabelle im ungarischen Text zu ersehen. Für die Fauna Ungarns neue Thiere, die hier zuerst aufgeführt werden, sind folgende: *Zeugophora flavicollis var. australis Weise*, *Lema septentrionis Weise*, *L. Erichsoni var. Lipperti Gredl.* und *Crioceris 5-punctata var. thoracica Weise.*

S. 185. **J. Dahlström**: **Die Sphingiden der Umgebung von Eperjes.** Enumeration, mit Angabe der Flugzeit des Falters und des Vorkommens der Raupe.

S. 186. **D.**: **Massenhaftes Auftreten von Lytta vesicatoria L.** Im Jahre 1895 und 1900 ist dieser Käfer bei Nagy-Kálló in Menge aufgetreten und hat die Syringastauden entblättert, aber auch die Rosen nicht verschont.

S. 188. **Dr. F. Uhryk**: **Neuere Beiträge zur Lepidopteren-Fauna Ungarns.** Aufzählung von 10 für Ungarn neuen Microlepidopteren, deren Anzahl damit bereits 1345 Arten mit 29 Varietäten beträgt. Lepidopteren sind nunmehr aus Ungarn insgesammt 2753 Arten mit 482 Varietäten bekannt.

S. 189. **L. v. Aigner-Abafi**: **Das Salben der Raupen.** Infolge der Mittheilung des Verfassers in R. L. VI. 155. (Ill. Zeitschr. f. Ent. IV. 346.) publicirte auch Dr. Standfuss seine diesbezüglichen

Beobachtungen, auf welche hier reflectirt und die Ansicht ausgesprochen wird, dass die Substanz, mit welcher sich die Raupen vor der Verpuppungsalben, nicht nur fettig, sondern auch ätzend sein müsse.

Kleinere Mittheilungen.

S. 192. V. Tafner machte Versuche, Puppen von Lepidopteren verwachsen zu lassen, die Resultate waren sehr interessant. — S. 192. Über das Dessin der Kreuzspinnen und Tetragnathen dissertirte Dr. A. Lendl in der zoologischen Section der ung. naturwiss. Gesellschaft und fand Charaktere, welche beide Arten streng von einander scheiden. — S. 193. W. Weissmantel: Neptis aceris Lep. Verfasser fand die Raupe bei Szászrégen in Anzahl und erzog schöne Falter. — S. 193. Für das Sammeln kleiner Käfer wird das Verfahren von Reitter und Ganglbauer empfohlen. — S. 194. J. Uhl: Vanessa Atalanta an Wassermelonen, welche als Köder für Tagfalter empfohlen werden. — S. 194. *Über die brasilianische Reise* von J. R. Stanzel-Lachnit. — S. 194. Dr. A. Baudis beobachte eine Katze, welche zahlreiche Windenschwärmer fing und verzehrte, ohne Schaden zu nehmen. — S. 195. Ungarische Insektensammlungen kurz besprochen, so die Lepidopterensammlungen von J. Dahlström (2520 pal. Macrolep.), J. Józsa (425 ungar. Lepidopt.), L. v. Aigner-Abafi (2600 pal. und 400 exot. Macrolep.), sowie die Insektensammlungen von J. Wagner (ca. 2600 Arten) und dem Lehrerseminar in Léva (2900 Arten), gesammelt von Prof. E. Krick. — S. 195. J. Bossányi: Über das Vorkommen von P. Apollo, Arg. ab. Cleodoxa, ab. Pelopia, Ap. ab. Jole, Lim. Sibylla ab. nigrina und Zyg. ab. Aeacus. — S. 195. Hymenopteren-Hermaphroditen, nach Dalla Torre und Friese. — S. 196. E. Gruber: Saturnia pyri mit assymetricher Zeichnung. — S. 196. W. Weissmantel: Smerinthus tremulae Tr., diesen seltenen Falter, fand Verfasser bei Wien als Raupe. — S. 196. Dr. Sch. Maczumura, Professor der Entomologie zu Sapporo (Japan) weilt in Budapest, um unter Anleitung von Dr. G. Horváth die Hemipteren zu studiren. — S. 196. Dr. O. Staudinger, Necrolog. — S. 197. Über die entomologische Literatur Japans hielt Dr. G. Horváth einen Vortrag, in welchem er u. A. erwähnte, dass in Japan zwei entomologische Zeitschriften erscheinen; Dr. Maczumura gab 1898 in japanscher Sprache eine Insektenkunde heraus, welche in 2 Jahren 3 Auflagen erlebte, ebenso 1899. ein Handbuch über Schädlinge, welches in 3000 Expl. vergriffen wurde, so dass bereits eine Neuauflage erforderlich war. — S. 197. J. Hajóss: Wespennest in einer Gaslampe, d. i. das von Polistes gallica beobachtete Verfalter in Budapest. — S. 198. Brehm's Thierleben in ungarischer Sprache; die Insekten bearbeitet unser Mitredacteur E. Csiki.

XX-ik katalógusom, illetve árjegyzékem, mely az idén gyűjtött sok ezer szépen praeparált és pontosan meghatározott ritka európai és kivált magyarországi *Coleopterát* tartalmaz, — megjelent és kívánatra ingyen és portómentesen szállítom. A legritkább bogarak a szokásos áron alul, azaz 70—75% árengedménynyel kaphatók.

Tavarnok u. p. N.-Tapolcsány. *Kelecsényi Károly.*

Coleoptera-kereskedés. Mint honunkban a legrégibb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészekuek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovar-készletemet. Honi faunánk közönséges és legritkább fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Német-Bogsán. (Krassó-Szörénymegye.)

Merkl Ede.

Magyarország madarai. *A hazai madárvilág megismerésének vezérfonala.* Irta: Dr. Madarász Gyula. Ezen munkából megjelent az 1—3. füzet: az *első füzet* a szisztematikai részszel kezdődik s az *Éneklők* rendjének négy családját, ugymint: a *varju-, sárga-rigó-, seregély-* és *pinty-féléket*; a *második füzet a pacsirta-, billegető-* és *poszátaféléket*; a harmadik a *vizirigó-, ökörszem-* és *rigóféléket*; a negyedik pedig a *pipőke-, czinege-, külló-, famászó-, gébics-, selyemfark-, fecske-* és *légykapófféléket* tartalmazza.

A munka díszes kiállításban, a szerző eredeti rajzaival, és színes táblákkal, quart formátumban 10—12 füzetben fog befejezést nyerni. Az általános ismeretekre vonatkozó bevezető rész az utolsó füzetben a tárgymutatóval egyetemben jelenik meg.

Előfizetési ára 1—1 füzetnek 1 frt 50 kr, az egész munkának 15 frt Az előfizetési pénzek *Dr. Madarász Gyulá*-hoz, (Magyar Nemzeti Muzeum) vagy a *Rovartani Lapok* szerkesztőségéhez címzendők.

Rovar-gyűjtemények tulajdonosait (magánosokat úgy mint intézeteket) felkérjük, szíveskedjenek velünk közölni, hogy azok minő rovarrendeket ölelnek fel, körülbelül hány fajt és példányt foglalnak magukban, ki gyűjtötte, mely években? *A »Rovartani Lapok» szerkesztősége.*

Acherontia Atropos. Felkérem t. rovarászainkat, hogy a *halálfőpillét* és *bábját* lehető nagy számban hozzám beküldeni szíveskedjenek: Készséggel szolgálok cserében más lepkékkel. Szívesen fogadnék el cserében *Saturnia pyrit, Vanessa C-albumot* és egyéb közönségesebb fajokat is, s e czélra kérem a tölös példányok jegyzékét.

Budapest VIII. Rökk-Szilárd-u. 32. *A. Aigner Lajos.*

Entomologiai művek.

Általános. *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasitás állatok kitömesére s eltartására, és csontvázak készitésére, ábrákkal 1 kor. 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasitás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Dr. Horváth G.* A rovarok dimorphismusáról. 1 táblával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl* A. Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fil. — *Klein Gy.* A rovarevő növényekről 6 rajzzal, 50 fil. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer*, Praxis der Insektendunde. 3 kor. — *Kolbe*, Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor. *Schlechtendal und Wünsche*, Die Insekten, Anleitung zur Kenntniss derselben.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejü darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk fémdarazsainak magánrajza 40 kor. Magyarország Hymenopterái (A magyar Birodalom Állatvilága) 9 kor. 60 fill.

Lepidoptera. *Bein* K. A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — A. *Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — A. *Aigner L., Pável J.* és *Dr. Uhryk N.* Magyarország Lepidopterái (A magy. Birod. Állatvilága) 6 kor. — *Berge*, Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann*, Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas. 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Thalhammer J.* Magyarország Dipterái (A m. Birod. Állatvilága) 4 kor. 80 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein* K. A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Frivaldszky J.* A magyarországi téhelyröpüek (Coleoptera) műszavainak magyarázata rövid boncz- és élettani ismertetéssel. 2 kor. 40 fill — *Kuthy D.* Magyarország Coleopterái A m. Birod. Állatvilága) 14 kor. 40 fill. — *Calwer*, Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz*, Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.*, Magyarország Bobodács-féléinek magánrajza 1 tábl. 5 kor. — Adatok a hazai félröpüek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill. Magyarország Hemipterái (A m. Birod. Állatvilága) 4 kor. 80 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Frivaldszky J.* A magyarországi egyenesröpüek magánrajza 7 tábl. 3 kor. — *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Pungur Gy.* és *Mocsáry S.* Magyarország Orthopterái, Pseudoneuropterái és Neuropterái. (A m. Birod. Állatvilága) 3 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriapoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myropodák magánrajza 4 táblával 4 kor. Dr. *Daday J.* Magyarország Myriopodái és Crustaceái (A m. Birod. Állatvilága). 2 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K.* és *Kulczynski L.* Araneae Hungariae 3 kötet 24 kor. — *Herman O.*, Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — Dr. *Lendl* A. A pókok, különösen a kerekhálós pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Arachnoidea: Chyzer*, Scorpiones, *Daday*, Pseudoscorpiones et Opiliones, *Chyzer* et *Kulczynski*, Araneae. (A m. Birod. Állatvilága) 2 kor. 40 fill. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: Dr. *Daday J.* A Magyarországban eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők.

Schmidl Sándor. könyvnyomdája Budapest, VI., Szerecsen-u 6.

Kot. 7 fuzet 9
1900: nov.